

UREDNIŠTVO ZARJE je v Ljubljani, Franciškaška ulica št. 8. (iskarna L. nadst.). Uradne ure za stranke so od 10. do 11. dopoldne in od 5. do 6. popoldne vsak dan razen nedelj in praznikov. Rokopisi se ne vračajo. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.
NAROČNINA: celoletna po pošti ali s pošiljanjem na dom za Avstro-Ogrsko in Bosno K 21.60, polletna K 10.80, četrtletna K 5.40, mesečna K 1.80; za Nemčijo celoletno K 26.40; za ostalo inozemstvo in Ameriko celoletno K 36.—.

ZARJA

ZARJA izhaja vsak dan razen nedelje in praznikov ob pol 11. dopoldne.
UPRAVNIŠTVO se nahaja v Selonburgovi ulici št. 6, II., in uraduje za stranke od 8. do 12. dopoldne in od 3. do 7. zvečer. Inzerati: enostopna petintrideset 30 vin., pogojen prostor, poslana: in reklame 40 vin. — Uradni urejema upravništvo.
Nefrankirana ali premalo frankirana pisma se ne sprejemajo. Reklamacije lista so poštne proste.

Posamezne številke po 8 vin.

Stev. 461.

V Ljubljani, v ponedeljek dne 16. decembra 1912.

Leto II.

Mirovna konferenca.

Danes se prično v Londonu dolgo in z veliko napetostjo pričakovana mirovna pogajanja balkanskih držav. Odkar je sklenjeno premirje med Bolgarsko, Srbijo in Črnogoro na eni ter Turčijo na drugi strani, se je skoraj pozabilo, da zahtevalo predvsem vprašanja med balkansko zvezo in osmansko državo rešitve. Med njimi je bila in je še deloma vojna, ki je dejansko izpremenila položaj na balkanskem polotoku in ki zahteva ureditev razmer. Samo ustavljena je vojna med tremi zavezniki in Turčijo; končana še ni. V Londonu imajo šele sklepati, če se spremeni premirje v pravi mir, ali če pograbijsko nasprotje še enkrat za orožje. Ali velika pozornost je odvrnjena od tega živce dražečega vprašanja; zakaj 'ruga, usodnejša nganka je med tem stopila v ospredje in razgrela vso javnost tako, da je že razburjenost sama postala nevarna. Grozna, moreča skrb se je porodila, če ne izbruhne nenadoma druga, strašnejša vojna, če ne potegne krvavi ples vse Evrope v svoj vrtnec.

Nekam mirnejše vesti krožijo o položaju zadnje dni tam, kjer ga poznajo, tam, kjer ga fabricirajo, in tam, kjer le ogibajo o njem. Na vseh koncilih in krajih 'upajo', da se mir ohrani. To bi bilo pač od vsega srca pozdraviti; ali človeku, ki išče resnico, mora biti vendar dovoljeno, da si ohrani nekoliko skeptičnosti in si dovoli nekoliko dvomiti o odkritostnosti različnih upov, ki prihajajo kar čez noč. Tako naglo, brez or nam dopovedujejo tupatam in tako nepričakovano se politična razpoloženja in politični položaji vendar ne izpreminjajo. Če je danes konstelacija tako ugodna, da bi se skoraj lahko priseglo na ohranitev miru, kar nas seveda zelo veseli, tedaj je vendar čudno, da je bilo še prav pred kratkimi dnevi po vsakovrstnih listih, ki se smatrajo za jako modre in merodajne, vse črno, in se je prikazovala vojna skoraj za neizogibno. Vojna nevarnost se nam je opisovala z izrazi in slikami, v kateri ni bilo toliko strahu pred klanjem in njegovimi strašnimi posledicami, ampak veliko več komaj pri-tajenega hrepenenja po velikem prelivanju krvi, bojnega poželjenja in bestialnega pričakovanja. Vojna hujskarija, ki je nekoliko tednov kakor povodenj prestopala vse bregove, se je da tajiti. In marsikatero pero, ki piše danes o zboljšanem položaju, se trese, ker bi se roka, ki ga vodi, najraje skrčila v pest od jeze, da barbarično ščevanje ni doseglo uspeha.

Otvoritev mirovne konference, kateri ima v kratkem slediti sestanek poslanikov, je že zategadelj pozdraviti z zadoščanjem, ker bo razjasnil položaj in vsaj deloma preprečil ribarenje v kalnem, ki je bilo doslej tako lahko. Na tej konferenci pojde predvsem za to, kako se bodo balkanske države pobotale s Turčijo. Nikakor se ne sme prezreti, da bo pogajanje združeno z velikimi težavami; razume se, da bodo zastopniki Turkov svoji nekdanji močniti državi izkušali čimveč ohraniti, medtem ko bodo zastopniki njihovih nasprotnikov stremili za tem, da pridobe svojim državam čim več plodov zmage. Da se bodo tukaj pojavila velika nasprotja, je pač naravno. Ali tudi med zavezniki samimi se utegne pojaviti še marsikakšen nesporazum. Nekoliko takih spornih vprašanj rumske želje po »kompenzacijah« in pa vpraševanju ob zeleni mizi dobi marsikatera reč drugačno lice kakor na bojnem polju. Razumtega se javljajo vprašanja, ki so dobila šele po zmagah balkanske zveze večji pomen in ki postajajo akutnejša, kadar se mislijo balkan-

ske razmere trajno urediti. Sem sodijo zlasti rumunske želje po kompenzacijah in pa vprašanje albanskih meja ter srbskega prihoda do jadranskega morja.

Smešno je trditi, da so vse te zadeve same po sebi pretežke za dobro voljo. Tudi kadar gre za kravo, so zahteve sejmarijev navadno prevelike in pogostoma pretirane. In vsi gospodje, ki se shajajo v Londonu, vedo in čutijo, da bo barantanje velikansko. Zato označujejo vse svoje pogoje za minimalne, pa jih vendar tako prenapenjajo, da bo še dovolj ostalo, če popuste prav velik del. V tem ne bi bilo pravzaprav nič posebno nevarnega; na Balkanu samem jih najbrže ni veliko, ki resno žele, da bi se vojna nadaljevala. Turčija je imela tako bridke izkušnje, da je ne more nova krvava loterija nič posebno mikati, čeprav pripovedujejo veliko, kako se jim je položaj izboljšal. Pa tudi balkanski zavezniki gotovo razumejo, da je bojna sreča izpremenljiva in da ima celo vrednost zmage svoje meje. S te strani bi se bilo morda najmanj bati novih vojnih grozot, in tudi če se pogajanja kaj zavlečejo, ne bi bilo zaraditega treba prevelikega pesimizma.

Pa vendar je želeli, da bi se londonski mirovni konferenci čimprej posrečil popoln sporazum in da bi se mir prav kmalu podpisal. Zakaj druga nevarnost tiči v zavlačenju. Čimdalje traja barantanje, tem več prilike dobe hujskači, ki so morali zadnje dni vsaj nekoliko utihniti, zopet za svoj nečeden posel. Vsak spor, vsak nesporazum, ki pride iz St. Jamske palače v javnost, lahko okrenča upanje in hudobni pogum teh rovarjev; vsako poročilo o težavah, o nasprotjih, o zavlačenju poveča pesimizem, ki itak še ni popolnoma izginil.

Oči narodov se opirajo v London, Milijoni pričakujejo odločitve, pričakujejo rešilne besede, da izgine strašno breme, ki je že doslej povzročilo neizmerno škodo. Velike reči se bodo te dni odločevale v glavnem mestu Anglije. Če se pooblaščenici zavedajo svoje odgovornosti, jih morajo odločiti v zmislu miru, ki ga potrebujejo vsi narodi.

Narodno vprašanje.

Stvarno misleči ljudje so se že davno odvadili računanja s čudeži. Taki računji so tako nezanesljivi kakor astrologija. Toda včasih se vendar gode reči, katerih ne more človek imenovati drugače kakor čudne. Če začno ljudje, ki so vedno le zažigali, nenadoma gasiti, modriji, ki so vedno le zanikavali, naenkrat pri-trjevati, tedaj je to že precej čudno. In prav tako se človek začudi, že vzdihnejo v Avstriji nacionalisti, da je treba rešiti narodno vprašanje. Tako čudno je to, kakor če vidi mož, krepak in zdrav, pred svojimi nogami ruto na tleh, pa po dolgih urah naenkrat zakliče, da bi jo bilo treba pobrati.

Nacionalisti imajo v Avstriji moč, odkar je v tej državi uveljavljena ustava. Če bi bili imeli kolikaj volje, bi bili že davno lahko uredili razmere med narodi. Ali te volje ni bilo, ker so meščanski političarji veliko bolje živeli v neurjenih narodnih razmerah; borba narodov jih je politično redila, dajala jim je veljavo, utemljevala je njihovo vodstvo. In kdorkoli je resno zahteval rešitev tega v Avstriji resnično važnega vprašanja, jim je bil sovražnik; kdor je podajal resne nasvete in stvarne predloge v tej smeri, so ga zakričali, in kdor je delal za sporazum narodov, so ga izkušali uničiti.

Nobene krivice nočemo delati svojim lastnim narodnjakarjem, in jim radi priznavamo, da so v tem oziru strastno in uspešno tekmovali z gospodo drugih narodov, ki je delala zgago. Vendar pa ne smemo in ne maramo zatreti pravicoljubnosti in prezreti zaslug, katere so drugi nacionalisti pridobili za razdraženje avstrijskih narodov in za zastrupljenje vsega javnega življenja v tej državi. Zlasti nemški nacionalisti ne morejo tarnati, da niso imeli vpliva in moči v Avstriji. Izvzemši razmeroma kratko periodo so imeli vedno državno krmilo v rokah in resnica je, da so ravno oni bili najpogostejše v ugodnem položaju, da bi bili pospešili rešitev narodnega vprašanja. Toda v njihovih glavah je vedno živela imperialistična ideja, ki se seveda ne strinja s spravno in s pobotanjem.

Z ozirom na to je vsekakor zanimivo, da prihaja nenadoma graška »Tagespost«, kateri pač ni mogoče odrekatii nacionalizma, do spoznanja, da je treba rešiti avstrijsko narodno vprašanje in do nauka, da ni dovolj s češko-nemško spravno, ampak da so v tej državi tudi Jugoslovani, s katerimi je treba doseči sporazum.

Bili bi podobni otrokom, če bi iz tega že izvajali da so se nemški nacionalistični krogi v Avstriji iztreznili in da se bo kar ob novem letu začel reševati ta veliki problem z vso potrebno resnobo in s poštenimi nameni. Za tak optimizem ni nobenega povoda, in pregovor da posamezna lastavica ne pomeni pomladi, je še vedno resničen. Toda zanimiv je članek graškega lista na vsak način, ker prihaja pisec povsod, kjer se le količjak drži logike, do zaključkov, ki bi jih tudi mi lahko podpisali, ker smo jih že dostikrat izvajali v časih, ko še noben nacionalist ni hotel ničesar slišati o njih. Da se člankar pri tem obreguje ob socialno demokracijo in jo hoče poučevati, nas nič ne mara; ljudje, ki prihajajo pozno do spoznanja, ki se je drugim že davno prej odprlo, imajo od nekdanj take navade, da brcajo za onimi, ki so že prej kaj znali.

Da je narodno vprašanje v Avstriji vprašanje vseh v tej državi prebivajočih narodov, ne pa problem dveh plemen, ki ju slučajno vladat kdaj z vabi k zeleni mizi, smo v vsaj svoji skromnosti že dostikrat povedali. Ali ravno modri nacionalisti niso hoteli tega nikdar razumeti. Če se jim to zdaj razvzrojava, tedaj vendar napredujejo. Prav tako je košček napredka v tem, če spoznavajo, da se mora narodno vprašanje v vsej državi rešiti po enem načelu. Graško glasilo nasvetuje takozvani personalni princip, ki smatra narode brez obzira na teritorij za celote. »Tagespost« pravi, da bi bilo to za alpske Nemce ugodneje kakor teritorialno načelo. Mi mislimo, da bi bilo to enako ugodno za vsak narod, ki hoče zbrati svoje in ne mara ropati tujeja. In če bi se znali nacionalisti splošno postaviti na to stališče tedaj bi bil sporazum gotovo lahak.

Ponavljamo, da še nikakor nimamo tega lepega upanja. Ali članek nemškega lista bi zaslužil nekoliko pozornosti tudi pri naših narodnjakih, ker je simptomatičen. Časopisu, kiga je objavil, gotovo ni zabavno priznavati važnost jugoslovanskega vprašanja. Njegova publikacija je dokaz, da je doba za Jugoslovane važna; to se pravi, da bi jo dobri političarji morali izrabiti da ne bi zamudili trenutka, ki se ne ponavlja vsak dan. Inztrirana je važnost položaja za Jugoslovane dovolj z dogodki zadnjega časa.

Ali tukaj se pričinja žalostno poglavje;

tistih političarjev, ki bi znali porabiti dobo — nimamo! Glavno moč pri nas imajo klerikalci, nekaj je imajo liberalci; in oboji konkurirajo, kdo bo bolj naroden. Bitka pri Ljule Burgas je morala biti drugačna kakor pri Sedanu in drugačna kakor na Maratonskem polju. Ali naši politični generali ne razumejo, da je v vsakih razmerah treba posebne taktike in posebnega orožja, pa ponavljajo enostavno stare in zastarele metode — obstrukcija, ki je voda na mlin vlade, ali pa klečeplazenje, ki samo ponižuje. Stara pesem: Velika doba, pa majhni ljudje!

Socialno demokratični poslanci v četrti dumi.

Vzlic temu, da še niso dospeli vsi socialno demokratični poslanci v Peterburg, namreč oni iz zelo oddaljenih gubernij, so se zbrali socialno demokratični poslanci četrte dume v klub. Klubu pripada doslej šest poslancev, izvoljenih v delavski kuriji (Bodajev, Malinovski, Muranov, Petrovski, Samoilov in Sagov), trije poslanci iz Kavkaza (Čejdze, Čenkeli in Skobelev) in sodruzi, izvoljeni na gubernijskih shodih (Burjanov, Tuljakov in Havstov). Socialno demokratična poslanca iz Sibirije, Manikov in Rusanov, še nista zaradi prevelike oddaljenosti dospela. Klub bo najbrže sprejel tudi poljskega socialnega demokrata Jagelova. Za predsednika si je izvolil klub sodruza Čejdzeja, za podpredsednika pa Malinovskija.

Marsikomu se bo zdelo morda čudno, če misli na zapadnoevropske razmere, da je bil en sam poslanec socialist iz tretje dume, namreč Čejdze, izvoljen v četrto dumo. To je pa le posledica nepravilnega volilnega sistema in lo-povstva ruske vlade, kateri niso nobena sredstva prenizkotna, da prepreči izvolitev njej ne-ljubih poslancev. Šest poslancev iz delavske kurije odpade takoj, ker zakon ne dovoljuje, da bi se v tej kuriji pri novih volitvah izvolil poslanec iz prejšnje dume. Izvolitev sodrugov Gegečkorija, Vojščnikova in dr. Preedkalna je vlada kar samovoljno razveljavila. Tudi sodrug Pokrovski, eden najodličnejših poslancev iz tretje dume, je pri sedanjih volitvah podlegel vladnemu nasilstvu.

Najbolj čudno so bile pač volitve v Batumu in Irkutsku. V Batumu je kandidiral sodrug Čenkeli, ki je pobegnil iz pregnanstva. Njegovi nasprotniki so ga denuncirali in oblasti so ga aretirale še pred volitvami. Vzlic temu je bil izvoljen iz ogromno večino in nato so ga morali izpustiti iz zapora. V Irkutsku so ovrgle oblasti šest že izvoljenih socialno demokratičnih volilnih mož. Vkljub temu je bil izvoljen sodrug Manikov, ker so zanj glasovali tudi kmečki radikali volilni možje.

Sodrug Čejdze, ki je duša vsega socialističnega gibanja v Kavkazu, se je s svojim nastopom odkloval že v tretji dumi. Sodruga Malinovski in Petrovski sta znana širom Rusije po svojem delovanju in strokovnih in izobraževalnih socialističnih organizacijah. Sodrug Malinovski je soustanovitelj peterburške organizacije kovinarjev, pri kateri je bil tudi dve leti tajnik. Sodrug Petrovski je v stranki že od leta 1898. Sodrug Skobelev je dovršil tehnične študije na Dunaju in je zmagal v zadnjih volitvah proti najbolj nazadnjaškemu kandidatu ruske kurije v Kavkazu. Najbolj je deloval v Baku, kjer je zlasti skušal zediniti vse frakcije za boj proti nazadnjaštvu. Sodrug Čenkeli, ki je študiral v Parizu, na Dunaju in v Berlinu, je posebno delaven v socialističnem časopisju.

LOVRO KUHAR:

Med nami.

(Dobro.)

»Pazi, da ga ne bomo zastoj pitali.«
»Zenkla!« je pričel mož po kratkem odmoru in nadaljeval nekoliko tišje. »To ti rečem, varuj se ga!«

»Zakaj?« je vprašala žena z izpremenjenim glasom, skoraj šepetaje.

»Ne delaj se nevedne. Ti si žena, on je mlad tujec in ni se zanesti nanj. Ko bi zapazil . . . razumeš!« Priljubljen in nevljuden je bil možev glas in znalo se je, da ne govori rad o tem.

Pritajeno šepetanje je sledilo tem besedam in četudi sem nategoval posluš, nisem razločil, o čem se govori spodaj. Polagoma se je zliž šepet v molk in zdelo se je, da je oba minilo veselje do razgovora. V redkih presledkih je še zazvenela kaka beseda do mene, a čedalje manj, pač pa sem slišal trde korake po prhnem podu in kljubovalno rožljanje loncev . . . Nehalo je vse in zadremal sem.

Zjutraj, tema je že bila, me je prišel klicat gospodar. Vstal sem in šel k zajtrku. Tedaj sem videl delavčovo ženo. Opazil sem, da je mnogo mlajša od moža, a bila je sluššana in obraz ji je bil spačen vsled stradanja in trpljenja. Ko je postavila pred me kavo, me je pogledala bliskajoče in nevshečno in njen mož je tačas nalaže zrl skozi sivo okno. Nato smo odšli na delo. Bilo je točno pred šesto uro in delavci so se zgrinjali v tovarno. Druge gruče, ponočni delavci, so nas pa srečavale, utrujene in zaspane.

Para je zatulila in prijeli smo za delo. S Slovakom sva tiščala orodje v globoko in široko strugo. V sredini struge je šumela močna

reka, na vsako stran je bilo pa celo polje napolnjenega peska in kamenja. Na onem bregu je bila naša tovarna, na drugem je bučala druga, nadolgo raztegnjena ob bregu; obe je vezal dolg, zibajoč se most za pešce. Pogled je bil krasen. V jutranjem svitu so žarela nezakrita tovarniška okna in dolgih vrstah, odsevi žarnic so bliskali od obeh strani in se strinjali na površini reke v migljajoče, pestre skupine, ki so se prelivalo iz vala v val, raztegovale se na široko in se lomile ob produ. Visoko iznad dimnikov so se valili oblaki dima, gorečih, begajočih saj in venomer so se trgali od celote majhni oblaki svetlega prahu, žareli v zraku in ugašali v višini.

»Krasno . . .!« sva se divila s Slovakom, stala in gledala sva zdaj v višave, zdaj v vodo. Vendar predolgo nisva stala. Po strugi doli, za reko, je pihal oster mrzel veter, sel snežnih planin na severu in pričela sva se tresti. Prijela sva za lopate in začela khrati posamezne plasti. Preden sva se vrnila prepeljala samokolnice s struge v tovarno in zopet nazaj, sva se ugrela do dobra. Polagoma se je zdanilo, a planinski veter ni prenehel veti, bril je dalje in obetal se je nama neprijeten dan. Bila sva sama in lahko bi si bila oddahnila trenotek, ko bi nama bil pripustil mraz. Tako sva pa delala in robotala gromoz iz struge na dvorišče h kanalu. Kakor je bil zjutraj v mraku zanimiv pogled naokrog, tako je bilo zdaj dolgočasno. Dan brez solnca, brez svetlobe, mrk in mrzel, nizko na nebo razgrnjene goste plasti zoprne zimske megle, široka in udrtja struga z velikimi puščami belega peska in z ledeno, zasivelo reko, kakor pas se vijóčo po nje sredini. Iz tovarn je enakomerno in nentrudljivo zvenelo ropotanje strojev, kakor enolična pivska pesem pol-pijanega, polotožnega in brezpetičnega pijanca

v ponedeljek popoldne. Navadila sva se ga tako, da sva se vznemirila, kadar je nenadoma zabučal vmes udarec bata, ali je zacvilila izpuščena para. Vselej pa sva slišala hitro in natančno, kadar so zadoneli koraki po pešmestu med tovarnami in s čudno radovednostjo sva zrla človekom, kakor bi nama bilo s tem Bog več kako pomagano. Vselej sva si zaželela družine. Zavidala sva tovariša, ki sta se umaknila v barako.

»Nista neumna ona dva ne«, je sodil Slovak in sul v samokolnico. »Prijetno mora biti notri pri zidarjih, saj veliko itak ni opraviti.«

»Ne vem, ali tudi tukaj bi ne bilo napačno, ko bi ne bilo megle in takega mraza.«
»Da, mraz!« mi je potrdil Slovak. »Ko bi bilo toplo, bi šel dremat tja v breg, mojstra itak ni na spregled.«

»Zanesti se ni nanj; nepričakovan pride. Toda bolje bi bilo na vsak način.«

In zopet sva zasajala lopate v prod in krhala s krampi, da je škrtalo železo. Slednjič je vendar prišel čas in para je zatulila. Vse je hitelo k južini.

Tudi popoldne smo ostali razdeljeni; dva pri zidarjih, dva na produ. Prišel je mojster in gledal, kaj sva obrnila dopoldne. Pomrdnil se je nekako zadovoljivo in spet odšel. Slovak je kazal za njim roglje in skakal veselja.

»Le idi!« se je posmehoval, »pa ne pridi. Midva opraviva sama.« In res sva opravila. Zavlekla sva samokolnice za tovarno, sama sva se pa skrila v barako tik kanala, kjer sva bila za vetrov in sva po vrhu že lahko pravčasno opazila mojstra, ako bi prihajal po dvorišču.

Vseda sva se v kot in tovariš si je zvil cigareto.
»Dva dni že nisem kadil,« mi je pravil stra-

sto in s' jo hitel prižigati. »Toda to je prehudo zame, ker sem razvajen kadilec. — Hočeš tudi ti?« mi je ponudil dobrohotno. Odklonil sem. Nisva bila dolgo v baraki, že sta prišla dva mlada delavca v povalljeni, modri obleki in se nama nezaupno približala.

»Kaj hočeta?« ju je vprašal Slovak pogumno.

Nista odgovorila, ampak nasmelnila sta se lokavo in se stisnila v drugi kot. Očividno sta se tudi ona dva izognila delu in sta se prišla skrivati, a zaupala nama, tujcema, nista. To je ujezilo Slovaka. Čutil se je ponižanega, da ni vreden niti odgovora.

»Potuhnjenca!« je vzkipel razdraženo. »Če sta prišla zalezovat, se spravita takoj, če pa ne, dajta besedo.«

»Ne deri se!« je dejal eden delavcev malomarno. »Pazi rajši, da te kdo ne zaloti.«

Nista se brigala več za naju in tudi Slovak se je umiril. Gledal je še nekaj časa grdo in mrmral neprijetno, ali sam zase. Mimo barake so švigali delavci in včasih tudi kak uradnik in vselej tedaj sta se delavca neprijetno zgenila. Naenkrat sta se vznemirila in eden je zaklical polglasno:

»Poslovodja . . .«

»Vrag ga vzemi!« je šepnil drugi in nama mignil z roko. Potem sta se sklonila k prvemu predmetu pred njima, zarjavlemu, precej težkemu železnemu kolesu in ga jela rušiti. Preden sva se dobro zavedla, je že vstopil v barako droben mož s čmerikavim obrazom in obstal pred nama.

»Kaj delata tu?« je vprašal strogo.

»Sediva,« je mirno odgovoril Slovak in dvignil oči.

(Dalje.)

Ljubljana in Kranjsko.

— Deželno predsedstvo Kranjske pošilja naslednji opomin: Objekti železničnih prog Zidani most—Ljubljana—St. Peter—Trst in Celovec—Jesenice—Gorica so do nadaljne odredbe ponoči in podnevu z vojaškimi stražami zastraženi. Daje se na občno znanje, da imajo vse vojaške straže povelje, da vsakega, ki ga dobe na železničnih progah, pa se ne more primerljivo izkazati, zapro, zoper vsakega pa, ki se izkuša zapreti odtegniti ali ki na prvi klic »Halt! wer da?« ne obstoji, uporabijo orožje.

— Predavanja dr. Tume. V soboto večer je priredila »Vzajemnost« v veliki dvorani »Mestnega doma« predavanje, ki je krasno uspelo. Predaval je sodrug dr. Henrik Tuma iz Gorice o predmetu: »Vojna na Balkanu; nje vzroki in posledice«. Dasi je bila udeležba prav lepa, je vendar škoda, da ni bila še večja; zakaj krasno predavanje cenjenega sodruga bi bilo zaslužilo, da bi ga bil slišal čim širši krog poslušalcev. Bilo je poljudno v najboljšem smislu te besede in tako poučno, da ni nihče odšel brez velikega dobička iz Mestnega doma. Predavatelj je predvsem jasno in temeljito očrtal orografijo in hidrografijo balkanskega polotoka s pomočjo dobrega zemljevida, označil pojmi Balkana, ter na tej podlagi opisal prve zgodovinsko znane naselitve. Potem je omenil naseljevanje poznejših priselcev in pojasnil, kako je narava sama regulirala to koloniziranje in življenje naseljenih narodov. Po tej izvrstni pripravi je v krepkih potezah očrtal zgodovino držav, ki so nastajale in propadale, turški naval in njega posledice, razmerja, ki je moralo pod osmanskim gospodstvom nujno nastati, in tako je privedel poslušalca s sigurno roko, a kakor v zabavi, do bojev za osvoboditev in do najnovejše dobe. Na etnografskih zemljevidih je pojasnil narodnostne razmere na Balkanu, kakor so tekoma nastale in kakoršne so sedaj; zelo instruktivno je učinkovalo primerjanje z narodnostnimi razmerami na Ogrskem in v Avstriji. Tako so postali poslušalci zainteresirani balkanskih narodov z vseh strani jasni, ravnotako pa tudi interesi drugih držav, ki jih imajo glede na Balkan. Razumevanje vzrokov zadnjih bojev je prišlo potem samoposebi, s tem pa tudi razumevanje sedanje, v marsikaterem oziru tako nelogične napetosti, kar so zlasti osvetljevali nekateri gospodarski podatki. Če bi se hoteli spuščati v posameznosti, bi morali reproducirati celo predavanje, o katerem se lahko pravi da ga je prištevati med najlepše in najzanimivejše kar jih je bilo zadnja leta javnih v Ljubljani. »Vzajemnost« služi krasni uspeh lahko v spodbujajo; vsi, ki so se udeležili lepega večera, pa so gotovo odšli z željo, da bi še večkrat slišali cenjenega predavatelja.

— Javen železničarski shod bo nocoj ob 8. zvečer v gostilni »Anžok« v Spodnji Šiški. Dnevni red: 1. Neznosne razmere na c. kr. drž. železnici. 2. Predlogi in sklepi k prvi točki. Poročevalec: tajnik železničarske organizacije Kopač. Na shod so povabljeni tudi člani personalne komisije. Komur je na tem da pokaže svoje ogorčenje napram današnjemu sistemu na državni železnici, ta se bo shoda udeležil. — Brezračajnice in strahopetci naj ostanejo doma.

— Kozina & komp. v Trzinu kakor znano pristna krščanska trvdka je v soboto 14. t. m. zopet odsvolila 27 delavcev in delavk ter jih postavila sredi zime na cesto in izročila revščini in bedi.

— »Gorenjcu« od sobote ni všeč, da naša gospodarska organizacija tako lepo napreduje. Vidi se mu, da ga tare jeza in zavist. Ker nima stvarnih očitkov, pa rentiči, ker ne napadajo naše konsumne organizacije — liberalci! »Gorenjec« bi najbrže rad, da bi hodili liberalci zanj po kostanj v ogenj. Kakšna morala je to? Pač se vidi, da siraši po »Gorenjcu« Koblarjev »značaj«. Dopisniku svetujemo, naj se potrudil v ljubljanski klerikalni konsum, kjer bo lahko koval bojne načrte z ljudmi, ki jim še danes gledajo salame iz žepa...

— Konfiskacija »Družinskega koledarja« je dosegla ravno nasprotni učinek nego ga je nameraval gospod državni pravdnik. Povpraševanje po koledarju je postalo namreč toliko,

da vsa naklada ki ni majhna, ta mesec popolnoma pošla. Upravnik je bil v skrbeh, ker se je izdanje vsled nepredvidnih zaprek precej zakasnilo; toda državni pravdnik mu je pomagal iz zadrege. Sicer je pa uredništvo koledarja poskrbelo, da uodo čitatelji koledarja lahko zvedeli, kaj vse se pri nas v Avstriji konfiscira. V četrtek dne 12. t. m. je namreč v zadevi te konfiskacije vložil sodrug Skaret v državnem zboru interpelacijo na justičnega ministra. Uredništvo bo dalo interpelacijo napisati in jo priložiti koledarju, da bo lahko vsak sam ocenil, kako daleč smo prišli s svobodo tiska pod režimom Stürgkh-Hochenburgerjev. Zunanjim sodrugom, ki so konfiscirani koledar že prejeli, se vpošlje interpelacija proti vpslatvi znanke za 5 vin.

— Oj, domovina, ti si kakor zdravje... Pišejo nam: Te dni sem imel opravka na sodišču. Slučajno sem pogledal na desko za javne razglase. V hipu je zasijala pred menoj vsa grozna mizerija, ki kraljuje za lepim zidovjem prenovljene slovenske metropole. Same rubežni. Čital sem: Pohištvo... omara... pohištvo... šivalni stroj in zopet pohištvo. Na enem razglasu je oznanjenega celo 400 kg krompirja. Srečen človek, ki ima v tem času 400 kg krompirja! Ali kaj — prišel bo eksekutor... in prvič k drugič... in proč bo! Revež, kako si se veselil, češ, preskrbel sem se za zimo... On in ona, kako sta se veselila nove omare, mize... In tam, kjer je še včeraj stal šivalni stroj, ponos delavske žene, bo jutri, pojutrišnjem prazen kot, spominjajoč na lepše čase preteklosti. Kdo more opisati občutke skrbne žene, ko prihajajo v hišo tuji ljudje, mrki in trdosrčni, pa tipljejo, ogledujejo in grabijo pohištvo, s katerim je spojenih toliko rodbinskih spominov? Da, da, vsaka mize, vsak stol, prodan delavcu, obrtniku na prisilni dražbi, pomenja nov kamen na barikado raz katero se bo nekoč izvojeval boj za lepšo in boljše domovino! Zdravila so čisto grenka; zato pa: Domovina je tako naprej!

— Zblaznela je v študentovskih ulicah bivajoča zasebnica Marija Sladič. Prepeljali so jo z rešilnim vozom v blaznico.

— Poskušen samomor. Hiralec 21 let stari bivši železniški uradnik M. Zalokar je te dni dobil nekaj denarja. Kupil si je revolver in pogal kroglo vase. Ranjenega so prepeljali v deželno bolnišnico.

— Oslabela je v petek popoldne na Tržaški cesti 72letna zasebnica iz Glinc Marija Mulčeva, katero so prepeljali z rešilnim vozom v deželno bolnišnico.

— Večja svota denarja je bila izgubljena v noči od 9. na 10. t. m. Vmes je bil tudi bankovec za 1000 K. Pošteni najditelj se prosi, da izroči denar proti dobri nagradi pri policiji. Denar je bil v večji kvadratni kuverti.

— Huda služkinja. V petek je prišla v gostilno Pred škofijo neznan služkinja, ter je zahtevala od natarcarice 40 vin. Ker je ta ni poznala, ji tudi ni hotela dati denarja. To je pa neznanako tako razkačilo, da je začela vpiti, naposled je pa dala natarcarici krepko zaušnico. Stražnik je razjarjeno žensko aretiriral.

— Kurji tatovi so se zopet pojavili v noči od 9. na 10. t. m. na Javorniku pri Kolbelnu. Bili so prepedeni in so morali tako hitro bežati, da so pustili na mestu 8 kokoši brez glav. To pot so se oblekli tatovi v ženske obleke in eden izmed njih je celo na zasledovalce streljal z revolverjem.

— Umrlj so v Ljubljani. Uršula Pogačar, poljska dmarica, 35 let. — Marjeta Dovgan, posestnikova žena, 51 let. — Marija Gorup, delavka, 73 let. — Karel Czerny, zasebnik, 84 let.

— Izgubljeno in najdeno. Služkinja Katarina Bajtova je izgubila dva zlata uhana. — Neki gospod je izgubil zlato ovratnično iglo. — Ana Damjanovičeva je izgubila denarnico z manjšo svoto denarja. — Delavka Jožefa Logarjeva je izgubila denarnico z 12 K. — Šolski učenc Vinko Jeločnik je izgubil denarnico z 2 K. — Krojaški pomočnik Jakob Skuk je našel denarnico s srednjo svoto denarja. — Neki gospod je našel v svoji suknji dva blagajniška ključa, za katera ne ve, kje ju je dobil. — Delavec Peregrin Lončar je izgubil z voza škatljo, v kateri je bila črna lopica.

Rome in si je otrl usta z rokavom. »Ne, ne prigovarjate mi več, da bi jedel, vsak požirek me teži kakor svinec v želodcu. Rajje jej ti, ti uboga, nedolžna stvarca, ki še o vsem tem ničesar ne razumeš. Sedaj nimaš nikogar več, ki bi te umival in česal, nimaš matere, ki bi te vzela pod svoje okrilje kakor koklja, in zapuščen si prav tako, kakor jaz. To sem našel za te, ali take mačehe ne dobiš več, otrok moj!«

Mali deklini so silile solze v oči, zategnile je usta na jok in tiščala peščice pred oči.

»Ne, ne morete drugače«, je ponavljala teta Marijana. »Poiskati si morate ženo, že zaradi te uboge male sirote, ki se bo morala drugače potepati po cesti.«

»In jaz? Kaj bo iz me, kaj iz mojega žrebčka? Kaj iz moje hiše? In kdo bo skrbel za kokoši? Pustite me, da jokam, teta Marijana. Boljše bi bilo, da bi bil jaz umrl namesto te dobre duše.«

»Molčite! Saj ne veste, kaj da govorite! Vi ne veste, kaj je to, hiša brez poglavarja!«

»To je res«, je pritrdil že nekoliko pomirjen stric Remo.

»Le pogledajte teto Angelo. Najprej ji je umrl mož, potem sin in sedaj ji umira osel!«

»Morda bi lahko rešili osla, če bi mu spustili kri, ker ga vije krč«, je dejal stric Remo.

»Pa pojdite z menoj, ker nekaj razumete o tem«, je prošila sosedka. »Dobro delo storite za dušo Vaše žene.«

Stric Remo je vstal, da bi šel k teti Angeli, mala je tekla za njim kakor psiček — saj ni imela razen njega nikogar na svetu. Teta Marijana, ki je bila dobra gospodinja, je klicala za njim: »In Vaša hiša? Odprto ste jo pustili, sedaj, ko nimate nikogar, da bi jo stražil!«

— Kinematograf »Ideal«. Danes zadnji dan krinogene sporeda. Prav posebno ugaja senzaciji, drama »Katastrofa«. Tudi vse druge slike so prve vrste. — Jutri sijajna drama »Večne priče« v treh delih (pri vseh predstavah.)

Širite delavsko časopisje!

Širite delavsko časopisje! tako se priporoča na shodih in v delavskih časnikih.

Mnogo sodrugov se res odzove temu opominu, dočim drugi zopet poslušajo ali čitajo ta opomin kot nekaj vsakdanjega, navadnega, češ, da so storili že svojo dolžnost, ako so naročili kak delavski list; tretji se pa že zadovolje, če semintja čitajo kak delavski list v čitalnici, gostilni ali pa v svoji krajevni strokovni organizaciji.

Kdor je prepričan, da je delavsko časopisje najboljšo orožje proti izžemalcem človeške delavske moči, mora z vsemi svojimi močmi delati, da se tako orožje razširi, da pride vsakemu delavcu v roke, da vsakdo, ki dela z rokami ali z umom, naroči delavski časopis.

Mi imamo dandanes mnogo »jazsem-socialistov«, ki v gostilni pripovedujejo na široko, koliko so že storili za socializem, obenem pa zabavljajo delavskim časnikom, obirajo članke in notice, katerih sploh niso razumeli, dasi ti »jazsem-socialisti« še niso nikdar nič storili za razširjenje delavskih časnikov, kot da so obrekovali delavske časnike in tolmačili popolnoma napačno in krivo socializem.

Proti takim »jazsem-socialistom« pa mora nastopiti prepričan socialist — naj jih že sreča kjerkoli — v organizaciji, na ulici, ali pa v gostilni. »Jazsem-socialisti« škodujejo več razširjenju delavskih časnikov kot vsi drugi odkriti in prikriti sovražniki delavcev. Domišljivi in naduti, so rakrana delavskemu gibanju, katero je treba izrezati, izžgati, ako hočemo, da se razširi delavsko časopisje in da doseže tisto višino, katero si žele delavci, katerih ni sram priznati očitno, da so sužnji, brezpravne parije, katere derejo današnji sužnodržci — kapitalisti, ki povedo vsakemu odprto v obraz, da je vsega današnjega zla kriv hudodelski družabni sistem.

»Jazsem-socialisti« ne priznajo zadnje trditve nikdar. Sebe priznavajo vedno za žrtve, nedolžne angele in ne vidijo bruna v svojem lastnem očesu, pač pa vedno pezdir v očesu svojega bližnjega.

Ves socializem te vrste ljudi se zrcali v tem, da krivo in napačno kritizirajo dejanja posameznih oseb, da apelirajo na nizkoten instinkt nezavedne ljudske mase, češ, jaz nisem tak kot oni tamle, dasi so navadno vsi prikriti grešniki, pa še veliki.

Filozof Krist je dejal: Pravični človek greši 99krat tekom enega dne. Iz tega stavka pa sledi logično vprašanje: Kolikokrat pa greši nepravičen človek? Kdo zamore to povedati? Nobeden.

— Kdo pa je pravičen človek? Človek, ki misli in dela, da preneha njegova svoboda tam, kjer jo meji svoboda drugih ljudi. In še ta greši 99krat tekom enega dne.

Kolikokrat šele greši »jazsem-socialist«, ki zahteva svobodo za sebe v vseh družabnih ožirih, drugim je pa ne pripozna?

Zatoraj boj »jazsem-socialistom«, ako hočemo vzgojiti ljudsko maso, da bo ločila dobro od slabega in razširimo delavsko časopisje, tak, da bo delavski časnik v sleherni delavski koči.

Stajersko.

— Krava za 70 K. V Sevnici so zaprli Karolino Duh s kranjske strani, ki je prignala na sejm kravo, vredno 200 kron in jo prodajala za 70 K. Vest o tej ceni kravi se je hitro razširila med sejmarji in prišla tudi orožnikom na uho. Ti so žensko prijeli in dognali, da je kravo ukradla. Izkupičnik 70 K so še našli pri njej.

— Jugoslovansko akademsko društvo »Stoga« v Ljubnu si je izvolilo na glavnem občnem zboru dne 11. decembra 1912 sledeči odbor: Predsednik: Boris Černe, stud. mont., I. tajnik: Ludovik Bončar, stud. mont., II. taj-

»Zaklenil sem hišo in spravil ključ, sicer pa stanuje na nasprotni strani sestričina Alfia, ta že pazi na hišo.«

Osel tete Agele je ležal iztegnjen na dvorišču, gobec je bil mrzel, ušesa so se povsila, od časa do časa je stegnil vse štiri noge v zrak, če ga je zvil krč, ki mu je napenjal lakotnico kakor meh. Pred njim na kamenju je sedela vdova, roke je zagrebla v sive lase in gledala je vsa bleda, kakor smrt, z odrevenelim, obupanin pogledom na osla.

Stric Remo je obhodil osla od vseh strani, tipal ga je za ušesa, gledal mu v pojemajoče oči in ko je opazil, kako mu kaplja kri iz trebušne žile in se sprijema na kocinasti dlaki, je dejal: »Ali ste mu že izpustili kri?«

Vdova ga je pogledala z dolgim, žalostnim pogledom, ne da bi odprla usta in je le pritrjevalno pokimala.

»Potem je vse zastoj!« je končal stric Remo in je globokoumno opazoval osla, ki je ležal trd in iztegnjen, kakor je bil dolg in širok na kamnitem tlaku kakor mrtev maček.

»Božja volja je, teta«, je dejal, da bi jo potolažil. »Oba sva sedaj uničena!« Sedel je poleg vdove na kamen, hčerko je držal med kolena in gledali so ubogo žival, ki se je vila v smrtnem boju.

Ko je bila teta Marijana vzela kruh iz peči, je prišla na dvorišče ter pripeljala sestričino Alfijo s seboj, ki je oblekla novo obleko in ovila okolo glave svileni ruto, da bi nekoliko pokramljala s sosedami. Teta Marijana je potegnila strica Rema v stran in dejala: »Ne vem, če vam bo dal oskrbnik Nino, še tretjo hčer za ženo, ker sta prvi dve umrli pri Vas kakor muhi in ker vrhtega izgubi še doto, Razentega

nik: Viktor Sinkovec, stud. mont., knjižničar; Gjorgjo Gvorden, stud. mont., blagajnik; Juraj Justinjanovič, stud. mont., revizorja; Ranko Despić, cand. mont., Veljko Jovanovič, cand. mont.

Koroško.

— Srbski vohun. V Spodnjm Dravogradu so aretirali neznanca, katerega so obdržali kot srbskega vohuna. Koliko je na tem resnice, bo seveda pokazala šele natančnejša preiskava. V gostilni Zveimüller se je nastanil tujec in sicer pod imenom Josip Joutscher, pisatelj iz Belgrada. Nemški listi poročajo, da so dobili pri njem silno obtežilnega materiala. Pravilo, da so dobili pri njem zapiske o železniškem materialu južne železnice, vozne rede za vse vojaške vlake na progi, specialne karte z znamenovanimi železniškimi mostovi in viadukti i. dr. Srba so aretirali in uvedli strogo preiskavo.

Goriško.

— Zaradi razžaljenja veličanstva. V sredo je policija aretirala Karla Nanut iz Strandreža zaradi razžaljenja veličanstva.

— Tatovi V noči od 7. na 8. t. m. so tatovi udrlj v Culotovo trgovino v ulici Leoni ter odnesli v denarju in blagu za 400 K vrednosti.

— Ostrelil se je v torek popoldne 19letni kovač Marij Kette, stanujoč v ulici Croce št. 4. Prepeljali so ga v bolnico usmiljenih bratov. Kette je pripovedoval, da se je podal s puško v klet, da bi streljal podgane. V kleti je zaspal in ne ve, kako se je sprožila puška. Rana je precej težka, a ne smrtonевна.

— Napad. V bolnišnico usmiljenih bratov so prepeljali 20letnega Josipa Kocjančiča, katerega sta med potoma napadla Rudolf Dimnik in Josip Gorše, oba iz Ljubljane, ter ga večkrat težko ranila na levi roki. Napadalca je aretiralo podgorsko orožništvo.

Nadomestne volitve v zavarovalnico zoper nezgode na delu.

Delavci! Dne 20. decembra 1912 bodo nadomestne volitve v glavno vodstvo imenovane zavarovalnice. Delavski kandidatje so sledeči:

I. skupina (zelena glasovnica):

Prisednik: Laurica Dragotin, uslužbenec v Trstu.

Namestnik: Sclanich Onorato, tramvajski uslužbenec v Trstu.

II. skupina (rdeča glasovnica):

Prisednik: Paulich Štefan, mehanik v Trstu.

Namestnik: Vittori Ivan, mehanik v Trstu.

VI. skupina (bela glasovnica):

Prisednik: Salateo Ljudevit, papirničar v Trstu.

Namestnik: Kmet Anton, mlinar v Idriji. Zaključek volitev je v petek 20. decembra t. l. ob 4. popoldne v uradu delavske zavarovalnice, ulica Valdirivo 40, II. nadst.

Glasovnice, ki jih pravilno podpišeta zapupnik delavcev in delodajalec, naj se pošlje na »Volilno komisijo zavarovalnice zoper nezgode pri delu«, ulica Valdirivo 40, II. nadst., ali pa na naslov »Volilni odbor strokovnih organizacij«, Trst. »Delavski dom«, ulica Madonina št. 15, najkasneje do 14. decembra t. l. — Po jasnila se dobivajo tudi pri tajniku strokovnih organizacij v Ljubljani, Selenburgova ul. 6/II.

Zlasti opozarjamo, da priobčujeta liberalni listi, med katerimi je tudi ljubljanski »Dan«, da naj delavci pošljejo glasovnice N. D. O. Tudi to je treba pibiti, ker znači izdajstvo organiziranega delavstva. N. D. O., klerikalni in liberalni pa tudi nemški podjetniki imajo skupne kandidate, in da delavce lažje slepe izdajaje zapeljive pozive. Glasovnice, ki jih hoste oddal delodajalcem ali pa N. D. O., so za delavce izgubljene, ker jih dobi v roke delodajalski volilni odbor.

je Santa tudi premlada in nevarnost je, da boste imeli polno hišo otrok.«

»No, če bi bili fantje, bi ne imel nič proti temu! A lahko pridejo tudi dekleta. Kamor se obrnem, sem nesrečen!«

»Kaj pa sestričina Alfia! Ni več tako mlada in ima svoj denar na varnem. Ima hišo in kos vinograda.«

Stric Remo je pričel natančno motriti sestričino Alfijo od strani, ki je imela roke prekrižane in se delala, kakor bi opazovala osla. Končno je menil »Če je tako, bi se pa lahko o tem pomenili. A kaj, saj itak nimam sreče!«

Nejevoljno je odvrnila teta Marijana: »Pomislite vendar, da je mnogo ljudi še nesrečnejših od Vas.«

»Ne, ni bolj nesrečnih od mene! Take žene ne dobim več! Nikdar je ne bom pozabil, pa če se še desetkrat oženim! In tudi ta uboga sirota je ne bo pozabila!«

»Pomirite se, pozabili jo boste. In tudi otrok jo bo pozabil! Kaj ni pozabila še lastne matere? Glejte vendar to ubogo sosedo Angelo, ki ji bo sedaj in sedaj poginil osel! Zanj, kar ima! Kaj takega, vidite, to se ne pozabi nikdar!«

Sestričini Alfiji se je zdel sedaj primeren čas, da je pristopila bližje in pričela hvalliti rajno. Saj jo je vendar z lastnimi rokami položila na oder in ji pokrila z ruto najfinišega platna obraz. Tedaj se je obrnil stric Remo sočuvstveno k sosedu Angeli, ki se ni genila, sedela je kakor bi bila okamenela.

»Kaj pa čakate, pokličite vendar koga da bo osla odril, da boste dobili vsaj denar za kožo.«

GIOVANNI VERGA:

Sirota.

(Konec.)

Teta Marijana je postavila predenj topel kruh, nekaj črnih oliv, kov ovčjeja sira in z vinom napolnjeno pletenico. Ubožec je pričel polagoma jesti, mrmrajoč predse, obraz pa je imel potegnen, otožen.

»Da, kruh,« je ginjen govoril, »nihče ga ne zna tako speči, kakor ona. Bel je bil, kakor bi bil iz pšenične moke. Iz peščice sladkega janeža je znala pripraviti juho, da sem si obliznil vseh deset prstov. No, sedaj bom moral kupovati kruh v branjariji, pri tem tatu, pri mojstru Puddoju; in toplih juh tudi ne bo več, kadar se bom vračal ves poten s polja; ne da bi zavžil kaj toplega, bom moral iti v posteljo. Še zadnjič ponoči, ko sem čul pri nji po trdem delu, ko sem ves dan prekopal zemljo zunaj, sem smrčal tako ob njeni postelji, da sem sam sebe slišal, tako truden sem bil, mi je zaklicala dobra duša: »Pojdi in pojej nekaj žlic juhe! Nalašč za te sem jo pustila na ognju!« Vedno je mislila na me, na hišo, na delo in ni se utrudila; že zadnje trenutke mi je polagala tisoč stvari na srce, kakor oni, ki nastopa dolgo potovanje. In slišal sem, kako je neprestano govorila med spanjem in bdenjem sama s seboj. In rada je šla na oni svet! S križem na prsih, roke pobožno prekrižane! Ne potrebuje ne maše, ne rožnih vencev, ta svetica! Denar za župnika bi bil proč vržen.«

»Da, revščina je na svetu!« je vzkljknila sosedka. »Oslo tete Angele, ravno nam nasproti, zvijajo krč in tudi on je v zadnjih izdihljajih.«

»Moja tuga je pa vse večja!« je končal stric

Podjetniki se trgajo z vso odločnostjo za osvojitve delavskih mandatov v zavarovalnici proti nezgodam. Pomagajo jim NDOovci. Za nas je važno je vprašanje: zakaj hočejo izrinuti organizirano delavstvo iz zastopstva? Odgovor: Ker bi radi poslabšali delavsko zavarovanje, ker se protivijo, plačevati zavarovalne prispevke in upajo, da bodo, če pridejo do zmage, skrajšali marsikateremu siromaku podporo, ki je že sedaj malenkostna.

Trst.

— **Novoizvoljeni politični odbor** ima v torek 17. t. m. sejo. Ničje naj ne manjka.

— **Silverstrov večer** priredi pevski odsek »Ljudskega odra« v dvorani »Perricore« v ul. Chiocza. Na programu je petje, deklamacije, predstava in šalji prizor. Po programu ples, ki bo trajal do 5. zjutraj. Sodruga vabimo že sedaj na to lepo prireditev našega pevskega zbora.

— **Izpred tržaške porote.** Lovrenc Sancin, roj. 25. julija 1894. v Boljuncu, pristojen v Dolino, samec, je obtožen zavratnega umora. Dne 13. oktobra 1. 1912 je Sancin zabodel z nožem Matija Mavra v gostilni Ivana Kraljiča v Boljuncu. Prizadel je Ivanu Otu lahko telesno poškodbo in končno je obtožen tudi tatvine. Sodišče je prisodilo obsojencu 2 leti ječe, od katere pa se mu odštejeta dva meseca preiskovalnega zapor. S to razpravo je zaključeno letošnje porotno zasedanje.

— **Z Jesenic do Trsta pod vozom.** Na tržaškem državnem kolodvoru so aretirali 25letnega kovača Valterja Maroschija, rodom iz Berlina, ki je na Jesenicah zlezal pod železniški tovorni voz, se tamkaj spravil na os in se tako pripeljal v Trst, ker ni imel denarja za vožnjo.

— **Otrok se je sežgal.** V soboto zvečer so pripeljali v bolnišnico pet mesecev starega Albina Semic iz Sv. Križa, ki je padel iz naročja svoje sestre naravnost v žerjavico na ognjišče. Otrok je bil poln težkih opeklin in je kmalu izdihnil. Ker se je zdela zdravnikom stvar sumljiva so o zadevi sporočili sodnijski oblasti.

Vestnik organizacij.

Založba »Zarje« ima sejo danes točno ob 1 v redakciji.

Seja osrednjega odbora »Vzajemnosti« v Ljubljani bo v sredo 18. t. m. točno ob 8 zvečer. Ker je dnevni red jako obširen, se prosil za točnost in polnoštevilno udeležbo.

Zadnje vesti.

DRŽAVNI ZBOR.

Dunaj, 15. decembra. V sled obstrukcije slovenski klerikalcev je včerajšnja seja proračunskega odbora trajala do polnoči. Ko se je seja ob 4. popoldne otvorila, je Gostinčar zahteval, naj se takoj zaključi, češ da bi velik del poslancev rad odpotoval domov. Ta zahteva se je s 35 glasovi proti nemu odklonila. **Sodrug dr. Diamand** je z ozirom na gospodarsko bedo zahteval podpore za brezposelne, odgoditev davčnih terjatev in podpore za živili za kraje, v katerih je lakota. Choc je protestiral proti skrivnostim, ki se uganjajo z afero konzula Prochaska. Ob 8. zvečer je prišel **Dubičič** do besede in je govoril do polnoči. Na to je predsednik Korytowski zaključil sejo.

Dunaj, 15. decembra. Na včerajšnji seji zbornice je pri posvetovanju o zakonu zaradi dodajanja konj posl. **Daszynski** utemeljeval svoje izpremenjevalne predloge. Zahteval je, da sme veljati zakon samo v slučaju vojne in da se kmetom ter prevoznikom, ki imajo samo po enega konja, ta ne sme vzeti. Poslanec **Resel** je podpiral predlog. Seja je bila kratka. Prihodnja seja je v torek ob 11. dopol.

AUFFENBERGOVO SLOVO.

Dunaj, 15. decembra. Tukaj komentirajo odslovitve bivšega vojnega ministra Auffenberga in pravijo, da se je izvršila zelo hladno. Cesar mu je sicer podelil veliki križ železne krošnje in si pridržal, da ga zopet zaprosi; toda cesarsko ročno pismo se ne poslužuje v takih pisnih običajnega izraza, da ga odpušča »v milosti« in tudi ne izraža nobene cesarske zahvale.

VOJAŠKE IZPREMEMBE.

Dunaj, 15. decembra. Včerajšnji uradni list je objavil odslovitve Auffenberga in Schemue, ter imenovanje Krobotina za vojnega ministra in Conrada za šefa generalnega štaba. Schemua je dobil železno krono prvega razreda.

DEMONSTRACIJE NA ČEŠKEM.

Praga, 15. decembra. V Novi Paki so bile tako velike demonstracije po mestu, pri čemer se je pela bolgarska himna, da so »moralni« žandarji nagnati demonstrante. Mnogo so jih zaprli. Ker so se demonstracije tri večere ponavljale, je vsako zbiranje na ulicah prepovedano in hiše se morajo zapirati ob 8. zvečer.

Praga, 15. decembra. V Plznu je prišlo do velikih demonstracij in do spopadov z žandarmerijo in policijo. Okrog deset demonstrantov so aretirali. Podrobnosti niso znane.

PROCES PROTI JULIJU KOVAČU.

Budimpešta, 6. decembra. Danes se prične pri tukajšnjem kazenskem sodišču glavna razprava proti poslancu Juliju Kovaču, ki je dne 17. junija v parlamentu streljal najprej na Tiszo potem pa nase in se je težko ranil. Državno pravdnništvo ga toži zaradi poizkušene uboja. Obtožnica pravi, da je storil atentat v hudi razburjenosti. Kakor je znano, se Tiszi nič ni zgodilo. Kovača brani odvetnik Desider Polonyi in Henrik Gonda. Predsednik senata je dr. Waloghy; obtožbo zastopa državni pravdnik Nagy. Vstop v dvorano se bo zelo strogo kontroliral. Ženske nimajo pristopa.

ALBERT CSAKY UMRL.

Budimpešta, 15. decembra. Zdravstveno stanje grofa Albina Csakyja se je včeraj zopet poslabšalo.

Budimpešta, 15. decembra. Grof Albin Csaky je danes zjutraj umrl. (Csaky je bil predsednik ogrske magnatske zbornice in svoj čas minister.)

MIROVNA KONFERENCA.

Preliminarna konferenca balkanskih pooblaščenecv.

London, 15. decembra. Reuterja agencija poroča, da se je vršila predvčerajšnjem preliminarna seja pooblaščenecv štirih balkanskih držav, ki je trajala do polnoči. Razpravljali so o načinu, po katerem naj bi se vršila mirovna pogajanja. Srbski pooblaščenec Novaković bo predlagan, kot najstarejši delegat, za predsednika. Vendar se je tudi sklenilo, da bodo predsedovali po turnusu zastopniki vseh prizadetih držav, ako bodo turški delegatje proti predsedništvu Novakovićevem. Glede mirovnih pogojev, ki naj se stavijo Turčiji, so balkanski pooblaščeneci dosegli popoln sporazum. Konferenca se je zaključila v polnem prepričanju, da vlada med državami balkanske federacije popolno soglasje. »Times« pozdravlja ta sestanek in pravi, da je to znamenje, da se bo gotovo sklenil mir, ki ga Evropa že težko pričakuje cele tedne.

Program.

London, 15. decembra. »Daily Mail« javlja, da bo imela mirovna konferenca sledeči program: Balkanska zveza bo najprej vodila pogajanje s Turčijo, in če se sklene mir, razdelila ozemlje, ki ga Turčija odstopi. Balkanska Zveza zahteva v tem oziru, da Turčija brezpogojno odstopi novopazrski sandžak, Macedonijo in del Tracije do zaliva Saros in do Midije ob Črnem morju, nadalje egejske otoke z grškim prebivalstvom. Za Albanijo predlagajo avtonomijo z guvernerjem, ki ga imenuje sultan in potrdijo velesile, na čelu, Proga albanškega ozemlja pa naj se prepusti Srbiji, da bo imela dohod od Jadranskega morja. Luka, ki bi jo imela dobiti Srbija, naj bi bila samo trgovska, tako da je Srbija ne bi smela utrditi in da bi bila zaprta tujim vojnim ladjam. Bolgarska zahteva Solun, ki naj bi ne postal mednarodna prsta luka; razunitega zahteva otok Thasos zase. Tudi Grška želi Solun, Srbija in Črna Gora zahtevata dele sandžaka, Srbija del Macedonije, in Črna Gora Skader.

ANGLEŠKI GLASOVI.

London, 15. decembra. »Morning Post« priporoča Balkanski Zvezi, naj sklene z Albanijo carinsko zvezo, vsled česar bi se lahko zgradila železnica čez Albanijo do Medue ali pa do Drača, zlasti pa bi Srbija tedaj lahko rabila svojo naravno luko Solun.

London, 15. decembra. »Times« meni, da bodo nasprotja med velesilami morda še težavnejša kakor med balkanskimi nasprotniki. Ali že sestanek poslanikov smatra za velik uspeh.

SRBSKI POSLANIK NA DUNAJU.

Dunaj, 16. decembra. Novi srbski poslanik Jovan Jovanovič je včeraj dospel na Dunaj.

Praga, 15. decembra. »Nar. Pol.« objavlja neke izjave, ki jih je Jovanovič podal, še preden je odpotoval na Dunaj. Izrekel je upanje, da se bodo vse težave premagale in da se doseže med Srbijo in Avstrijo ne le modus vivendi, ampak trajno in odkritosrečno prijateljsko razmerje. Če dobi Srbija trgovsko luko, bi bila pripravljena, spojiti svoje železnice z avstro-ogrskimi in z bosanskimi. Sploh bi bila pripravljena dati Avstriji na svojih železnicah vse pogodnosti. Zlasti pa bi nova trgovinska pogodba lahko postala tehten razlog miru. Vse vesti, da Srbija mobilizira zoper Avstrijo, so neresnične; njena glavna vojska, ki šteje 70.000 mož, stoji pred Odrinom, drugo je pa v okupiranih krajih.

NEUTRALNA ALBANIJA.

Dunaj, 15. decembra. Sročil se je tukaj objavila vest, da so velesile, združene v trojni antanti, pritrdile predlogo trojne zveze, po kateri naj bo bodoča Albanija nevtralna.

(Nevtralne so doslej v Evropi Švica, Belgija in Luksemburška. Zmisl nevtralnosti je ta, da se omenjene države ne vtikajo v evropske spore z oboroženo roko; nasprotno pa jim vse sile jamčijo, da se jih nobena ne dotakne. Vest, da pritrjujejo Rusija, Anglija in Francija taki nevtralnosti tudi za bodočo Albanijo, se potrjuje tudi iz Pariza.

BALKANSKA VOJNA.

Turki na Kiosu.

Carigrad, 15. decembra. Tukajšnji listi trdijo, da so Grki na otoku Kiosu naleteli na tak odpor od strani Turkov, da ne morejo izvesti nobenega naskoka. Turki so dobre volje, ker imajo še dovolj živil. Grki baje pričakujejo nove čete.

Pred Skadrom.

Dunaj, 15. decembra. Iz Kotora javljajo, da je položaj Črnogorcev pred Skadrom zelo neugoden. Turki ponavljajo svoje naskoke na črnogorske pozicije in so imeli z artilerijo nekaj uspehov. Mrz je velik, vsled česar Črnogorci hudo trpe.

Zekki paša v Janini.

Carigrad, 16. decembra. Zekki paši se je posrečilo z ostanki vardarske armade prodreti v Janino in se združiti z ondno posadko. Njegova družina je dobila v soboto od njega brzobjavko, da je s svojimi četami zdrav in krepak dospel v Janino.

Kdo zmaga?

Carigrad, 15. decembra. Vojno ministrstvo trdi, da so imeli Turki v janinskem vylajetu

tridnevno bitko z Grki, katere so porazili in prisili, da so se umaknili s svojih postojank na Kondurutu in Kentriku. Turki so uničili eno gorsko baterijo.

Atene, 15. decembra. Uradno razglašajo, da so v italijanskih listih razširjene vesti o porazih Grkov v Epiru popolnoma izmišljene. Grške čete napredujejo zmagovito proti Janini. Napad na Santi Quarants je bil samo navidezen in je imel odvrniti pozornost Turkov od operacij glavne armade pod generalom Sapundjakisem. To se je popolnoma posrečilo.

Pomorski boji.

Constanza, 15. decembra. Turško brodovje z bojnama ladjama »Barbarossa« in »Torgut Reis« ter križarkama »Medžidje« in »Mesudje« ter z devetimi torpedovkami je zapustilo Dardanele. Glasovi o pomorski bitki niso potrjeni.

Atene, 15. decembra. Uradoma razglašajo, da je admiral Kunduristis brezžično javil: Razdiralec torpedovk »Sfendoni« je včeraj ob vходу v Dardanele opazil turškega razdiralca, ki je plaval od Kumlake in se ustavil pred Sedil Barom. »Sfendoni« se mu je približal in oddal nekoliko strelcev. Razdiralec »Lanchi«, ki ga je spremljal je streljal na trdnjavi Kumlake in Sedil Par. Sovražni razdiralec je pobegnil.

Bolgari in Grki v Solunu.

Dunaj, 15. decembra. Tukajšnji listi javljajo o resnih sporih, ki so baje nastali med Grki in Bolgari v Solunu. Grške oblasti so ukrenile, da se ima ustaviti list »Bulgarija« zaradi protigrške pisave. Bolgarska straža se je uprla tej odredbi. Grki so poklicali vojake; tudi bolgarske čete so prišle na ulico. Grki in Bolgari so si stali z bajonetom nasproti. Višje oblasti so preprečile grozeči spopad in odpravile čete.

BOLGARSKO SOBРАНJE.

Sofija, 15. decembra. Včeraj popoldne je ministrski predsednik Gešov otvoril Sobranje v imenu kralja Ferdinanda. Vlada je predložila proračunski provizorij za tri mesece in zakonski načrt, ki zahteva 50 milijonov izrednega kredita za vojne potrebščine. Zasedanje bo trajalo samo štiri ali pet dni, potem se Sobranje odgodi.

FRANCOSKI DELAVCI PROTI VOJNI.

Pariz, 15. decembra. Včeraj so sodrugi Vaillant, Pressensé in Jaurès pred velikanskim številom delavcev poročali o bazelskem kongresu. Shod je postal prava manifestacija proti diplomatskim spletkarjam, proti vojnemu lujskanju in proti vojni.

RUSKA DUMA.

Peterburg, 15. decembra. Vsled kompromisa med oktobristi in nacionalisti je bil knez Volkonskij z 289 glasovi proti 75 izvoljen za prvega podpredsednika Dume. Volkonskij je bil tudi v tretji Dumi podpredsednik.

MENIH ILIADOR.

Peterburg, 16. decembra. Sveti sinod je izključil znanega meniha-agitatorja Iliodaria iz duhovskega stanu, ker je pred par dnevi brzojavil da se odpoveduje pravoslavlju in da prosi rusko inteligenco, spomin Leva Tolstega in žide za odpuščanje, češ da ga peče vest zaradi dojenčkov, ki so bili pokončani ob pogromih. Kakor je znano, je Iliodor nekdanj besno hujskal ljudstvo proti ruski inteligenci in proti vsem pristašem modernih idej.

KONČANA STAVKA.

London, 16. decembra. Ker se je dosegel sporazum z družbo, je stavka na severovzhodni železnici končana.

Novice.

* **Turške vojne žrtve.** Vojaški izvedenci so preračunili, da se je od 200.000 mož močne turške zapadne armade rešilo v Janino k večjemu 20.000 vojakov. Vsi drugi — z arnavtskimi četami vred — so razbiti; nekaj se jih je vrnilo domov, nekaj je bilo vjetih, drugi so padli na bojiščih. Mrtvih in ranjenih je imela zapadna turška armada v bojih s Srbi najmanj 60 tisoč, vjetih je bilo 20.000. Vjeli, razorožili in nato izpustili so Srbi do 25.000 bašibozukov in kristjanov. Ostali — večinoma Arnavti in domači prebivalci — so pa zbežali na vse strani in se poskrili po hišah. Svoje mrtve in ranjene so Turki, če so le utegnili, pobrali in vlekli s seboj. Kjer pa niso mogli, so pa svoje mrličje vsaj slekli in sezuli, ker tako zahteva mohamedanska vera. Zato je bilo videti toliko golih ali vsaj bosih mrličev.

* **Avstrijske državne finance.** Kako brezvestno ravnajo oni ljudje, ki hočejo pritrirati Avstrijo v vojno, kaže najboljšo vpregled v avstrijske državne finance, ki so od leta do leta slabše. Državni dolg se je v pretečenem letu pomnožil za 129.222.271 K 41 vin. Pri bankah so najeli 52.570.000 K posojila, največ za vojaštvo in mornarico. Za te dolgove bodo morali avstrijski državljani plačevati poleg prejšnjih obresti še 6.375.626 K 86 vin. Državni dolgovci so dospeli do velikanskega zneska 13 milijard. Leta 1880, so znašali 6.409.470 K, a danes pa tako visoko vsoto. Pri takih razdrapanih finančnih razmerah si upajo potem še govoriti različni patriotje o vojni, ki bi nas brezpogojno pahnila v pogin.

* **25 milijonov rubljev za podkupovanje uradnikov intendance.** Ob intendantski sodni razpravi v Peterburgu je izpovedal zastopnik tvrdke Thiel & Comp., da je njegova tvrdka izdala v zadnjih 25 letih 25 milijonov rubljev za podkupovanje intendantur artiljerije, mornarice in pošt.

* **Vohunjenje.** Iz Opave poročajo: Minoli teden je tukajšnja policija doživela velikansko blamažo. V hotelu »Pri beli roži« stanuje starka, ki je dobila od svojega sina z Ruskega denarno pošiljatev. Takoj — strah ima velike oči — so o tem izvedeli policisti, ki so v sprem-

stvu komisarja, orožnikov in vojakov, šli k omenjenemu hotelu. Šli so vsak zase in šele v gostilni so se sešli ter iznenadili starko, ki že dalj časa ne more vstati iz postelje. Po informacijah bi morala biti mlada, lepa Rusinja, vsled česar je bilo njihovo razočaranje precej veliko. Vendar pa niso hoteli takoj oditi. Vzdigili so starko s postelje, razparali žimnico in blazino ter iskali »corpus delicti« — seveda zaman. Ljudje so se temu par dni prav od srea smejali.

* **Mojstrski tat.** »Prager Tagblatt« poroča iz Aša: Veliko pozornost vzbuja tukaj aretacija tatu, pri katerem so našli toliko nakradenega blaga, da bodo z njim naložili nekaj voz. Tat je 45letni neoženjeni hišni posestnik Kristof Klaus. Dobilo so ga, ko je ravno pri uratu zmaknil budilko. V njegovi hiši so dobili več tisoč ukradenih predmetov. Kradel je celo iz sodnih vrtoč drevesa in grmovja in jih zasajal v svoj vrt. Klaus je priznal doslej 152 tatvin.

* **Drzen rop.** Iz Londona poročajo: Blizu San Francisca so izvršili jako drzen rop. Štirje roparji so napadli vlak, ki je vozil 25.000 dolarjev v zlatu za nacionalno banko v Taftu v Kaliforniji, v trenutku, ko je začel vlak na postaji Bakerfield počasneje voziti. Roparji so vdrli v poštni voz, pobili uradnika in njegovega pomočnika ter razstrelili blagajnico z di. anuštom. Ko je nato vlak začel zopet počasi voziti, so roparji poskakali z vlaka ter pobegnili.

* **Doživljaji dunajskega inženirja v Skoplju.** vršuje svoje čedno rokodelstvo, ne da bi letel nanj najmanjši sum. V zaporu se je hotel Klaus usmrtiti, obesiti se je hotel na žepni robec. Robec se je pa pretrgal in dobilo so ga nezvestnega pod mizo. Klaus se je nekako že ujel v past, ki je bila nastavljena lisicam in tatovom. Pet ur se je trudil, da se je rešil. Klausova hiša stoji na samotni med drevjem in ima vse polno dohodov. Zgradil jo je šele pred nekaj leti, najbrže le zato, da je imel pripravno skladišče za nakradeno blago.

* **Napad na mesto.** Iz Mehike poročajo: Pred nekaj dnevi je prišlo 20 roparjev v majhno mehikansko mesto Vale del Rajo. Zahtevali so pri prefektu, da jim tekem treh ur izroči 19 najlepših deklet, drugače da bodo mesto opustošili in zažgali. Prefekt se je nato posvetoval z najodličnejšimi meščani in sklenilo so, da zapuste mesto. In res, hitro so spravili prebivalci svoje stvari skupaj in zbežali v gore. Ko so čez tri ure prišli roparji po mestne krasotice, je bilo mesto prazno. Roparji so nato zažgali mesto.

O uprizoritvi E. Kristanove »Tovarne« v Trstu.

Ko sem izvedel, da je sklenil odbor »Ljudskega odra« uprizoriti težko E. Kristanovo socialno dramo »Tovarna«, mi je bilo jasno, da je prevzel imenovani odbor težko nalogo. Poznal sem to najnovejšo delo Kristanovo zares dobro. Poznal sem vrline in hibe te drame in na jasnem sem bil glede težav, ki čakajo zlasti igralce-diletante. Drama je za delavske odre zelo pripravna. V njej vidijo delavci to, kar doživlje vsak dan in kar so že doživeli v svojih sporih in bojih z delodajalci. Res je, da so Vrabini tudi med inteligentnejšimi delodajalci silno redki in da so Mele med meščanskimi hčerkami skoro neznana prikazen. Zato je pa mnogo tovarniških sprog podobnih Mariji in je Seničar, tovarniški ravnatelj, vsakdanja prikazen, delavecem znana in zoprna kakor slaba večerja. Ampak, kakorkoli so te vloge težavne, sem vedel, da bodo izročene diletantom, ki bi delali čast vsakemu gledališču in vsaki resni dramatični družbi. Težavne je bilo izbrati Jaklina in ves delavski ansambel, ki pri tej igri ne nastopa in ne sme nastopati kakor mrtva štafaža. Delavcev in delavk je mnogo. Vsak ima svojo vlogo, ki jo mora izvršiti v skladu z drugimi in vsak je posebej karakteriziran.

Ne pravim, da se ni moglo bolje igrati. Ampak smelo trdim, da nisem pričakoval tolike skladnosti in harmonije med igralci in prizori in nisem verjel, da bodo nemale težkoče tako rahlo premagane. V splošnem se je igralo — lahko trdim — izredno dobro. Le tempo je bil včasih nekoliko prelen. Nekateri prizori in nekateri dialogi bi se bili morali igrati vse hitreje in živahneje. Vaznejši prizori z delavci so pa prišli vsi do pravega efekta. Hrušč in ropot na odru kakor tudi za odrom je bil naraven in skrbno pripravljen. Prihod množice pa ni mogel biti bolji. Zdelo se je, da je na odru zares na stotine delavcev, ki so pripravljani na skrajna sredstva v dosego svojih pravic, v ublažitev bede, katere so se zavedli, ko je bič zavžigal močnejše nad njihovimi pleči. In pri tem so se res potrudili vsi, delavke in delavci. Morda se je tem mladim delavskim diletantom zares zadelo, da zopet žive, kar so že živeli. O posameznih vlogah bom dejali, da so bile skoro vse v spretnih rokah. Tovarnarja Vrabina je igral Ivan Božič tako naravno, da bolj ni bilo mogoče. Bil je zares dobrončrni, po bogastvu ne koprneči inženir, ki ga je slučaj prisilil v boj, kateri ni zanj in katerega ne more odobravati. In ostal je Vrabin dosleden tak od prvega do zadnjega dejanja. Marija je bila sodružica M. Regentova, prava pravcata soproga gospoda tovarnarja. Jezična, nervozna, domišljava in brezsrčno energična napram svoji hčerkici. Posebne pohvale je vreden prizor v zadnjem dejanju, ko pade v omedlevico, F. Regentova je bila ona Mela, ki jo je hotel ustvariti pisatelj sam. Nosila je ves čas igre s seboj očetovo dobrončnost in materino odločnost. Boljšo Melo si je težko predstavljati. Zavedala se je svoje vloge ves čas. Zato so bili vsi njeni prizori, bodisi z očetom, materjo ali delavci, ali z ravnateljem dobro pogojeni. Seničar, tovarniški ravnatelj, je bil v spretnih rokah našega starega znanca Frana Gornikovega. Res je, da je včasih pretiral in tudi deklamiral. Toda bile so to hibe, ki jih je moglo opaziti le gledališča zelo vajeno oko in uho. Jaklin je težka vloga. Sodrugi Karol Hočevar ni bil slab Jaklin, ampak bil bi lahko mnogo boljši. Vsi

bi bil moral več odločnosti, več ponosa. Njegov vpliv nad delavci, njegova inteligenca bi bila morala napraviti na delavce močan vtis ob vsakem nastopu. Pokazal pa se je kot igralca, ki je v stanu z vajo in vajo postati res dober za take vloge. Bezeta je igral N. Ribarič jako dobro. Zlasti je bila pri njem maska imenitno zadeta, med tem ko ni bila dobra pri Jaklinu. Vinko Stojkovič je bil izborni, le nekoliko premrtev obraz; Fran Pohar jako dober Oglar. Žurman je bil v dobrih rokah A. Kranjca, le žal, da je sempatija malce pretiraval. Milka Bregantova je bila resnična Hanca, globokočuteča in vdana v ljubezni svojemu bratu. Lep je bil njen prizor z Melo v četrtem dejanju. Vinko Vracec v vlogi vratarja Zbrizaja, D. Vrabec v vlogi prvega, A. Vogel v vlogi drugega delavca, so vsi rešili svoje vloge uprav izborni. Jako dobri sta bili tudi Kristina in Amalija Ličar v vlogi dveh delavk in M. Kopačeva v vlogi služkinje. Scenerija, ki je bila popolnoma nova, je bila izredno dobro zadeta, čeravno so bile težave vsled pomanjkanja prostora na odru. Lepa je bila vsa garderoba in v splošnem so bile tudi maske posameznih vlog in delavcev dobro pogojene. Občinstva je bilo vse polno. Aplavza je bilo mnogo in so se morali igralci pokazati na odru po vsakem dejanju, poklicani od občinstva.

S to igro je dosegel »Ljudski oder« lep moralen in upamo tudi materialen uspeh. Treba bi bilo iti naprej po tej poti. Vredno bi tudi bilo uprizariti igro še enkrat popoldne v Trstu in uprizarila bi se lahko tudi v marsikaterem okoliškem kraju. Za vse pa gre posebno priznanje predsedniku »Judskega odra«, ki je vse to ogromno delo organiziral. c. s.

Semertja.

V skromni vili londonskega predmestja praznuje te dni Peter Kropotkin svojo sedemdesetletnico.

Peter Kropotkin! Simbolizirana je v njegovem imenu zgodovina znanstva in delavskih bojev zadnjih petdeset let. Peter Kropotkin, Internacionala, Luiza Michel, Stepnjak, Reclus, pariška komuna, delavsko gibanje na Angleškem in ruska revolucija: cela zgodovina proletarskega pokreta in velikih značajev. Ime Kropotkina spominja na prve pojave socializma v Evropi; spominja na velike in apostole revolucij in bodočnosti. Zdrava poezija idealizma in navdušenosti polje v duši ob spominu na dobe in značaje, ki oživlja na ime slovanskega znanstvenika in apostola.

Segel sem po knjigi, ki je najlepši umotvor naše dobe, po njegovih »Spominih revolucionarja«. Zgodovina preteklosti in bodočnosti Rusije je tukaj. Zgodovina pojavnosti in razvoja socialističnih idej v Evropi; kosanje reakcije in modernosti, znanstvene in literarne šole zadnjega polstoletja, pozabljene figure skromnih delavcev, ki so bili stvarniki in žrtve delavskega gibanja; — in za vsem tem svetom boja in razuma figura Kropotkina, ki se nikdar ne sili v »je, ki jo pa čutimo povsod — energija, ki ustvarja, probuja in deluje.

Moderno časopisje spominja na s. demdesetletnico velikana duha in revolucij. Delavstvo v vseh krajih sveta ga proslavlja in pozdravlja na shodih. Ime Kropotkina pomlaja proletarsko solidarnost in zavednost.

Londonski proletarijat se je zbral 10. decembra v ogromnih množicah pred hišo Kropotkina; pred hišo, ki je bila več desetletij fužina idej in zavetišče preganjanih boriteljev svobode; Luize Michel, Stepnjaka, Malona, Reclusa in stoterih nepoznatih mučnikov ruskega pokreta. — Kropotkin je govoril hvaležni množici: Povdarjal je nepremagljivost idej in resnične znanosti, neizogibne zmage delavskega razreda, ki z orjaškimi silami v svetlo bodočnost. Govoril je z večno mladostjo idealista.

Zakaj omagovati in dvomit v zmago bodočnosti? Neugašen gori v človeških prsih plamen ideala. Svoje zmage praznuje dosledno prepričanje. In orjaške roke dviguje v zrak zastavo osvobođenja in življenja...

Koaliicijska pravica.

1. majnika letošnjega leta je poteklo 22 let od onega dne, ko je avstrijsko delavstvo strgalo spono, s katerimi ga je oklepalo po Dunaju, Duanjskem Novem mestu in Korneuburgu uradno razglašeno, po ostali državi pa dejansko izvrševano izjemno stanje. Izkoriščevalci vseh vrst v Avstriji so korenito izrabljali politično brezpravnost in odporno nezmožnost delavca na gospodarskem polju; kajti odpravljene so bile za delavca tako važne svoboščine zborovanja, tiska in ustanavljanja društev. Poskusilo se je s prostimi koalicijami (združevanji) postaviti se v bran proti podjetniškemu nezmožnemu izkoriščevanju, ti poskusi so pa rodili le malo uspeha branečim se proletarcem, po navadi pa nič. Razdejavajoče posledice teh razmer so delavstvo naravnost silile skrivoma pripravljati se za ugodno priliko, ki bi naj delavstvo spravila na površje. Uresničilo se je to 1. majnika 1890, katerega dne je vse delo počivalo.

Bila je to ena najsijajnejših in za sedanjí zarod najpoučnejših koalicij, kar jih je socialno demokratična stranka zmogla brez vsake organizacije. Razglasitev počitka dne 1. majnika je vplivala kakor blisk na delavske množine, ki so se vzdramile k razredni zavesti in in jasno predočile gospodujočim vso brezuspešnost njih tlačenja. Prisililo se je s tem, da so bile delavstvu v Avstriji zopet dovoljene one skromne svoboščine v pravičnem boju proti izkoriščevanju in politični brezpravnosti. Leta 1891 je bilo odpravljeno izjemno stanje in začelo se je z navdušenim vnemom, pravim idealizmom in požrtvovanjem politično in strokovno delovanje tako, da je bil v teku enega leta dozidan temelj skoro vsem današnjim osrednjim organizacijam. Novo ustanovljena strokovna društva so imela sicer še malo članov in slabotne bojne blagajne, krepko so pa z delom začela in stavila podjetnikom zahteve

za skrajšanje delovnega časa in povišanje mezd. Razvajeno izza dobe izjemnega stanja in neorganizirano podjetništvo je podleglo naskokom organiziranega delavstva in večina mezdnih bojev v letih 1891 do 1900 je vsled tega ugodno uspela.

V svoji mladeniški moči in po vseh teh gospodarskih uspehih so pa strokovna društva uprav najizdatnejše lahko indiferentno delavstvo prepričevala o vrednosti koalicije in jih pridobivala za vstop v strokovno društvo in v stranko.

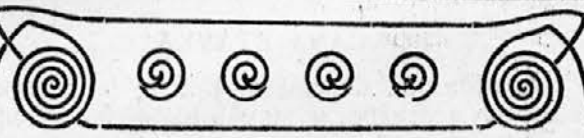
Strokovne organizacije so rasle po številu in članih in štrajkovni fondii so bili povsod vpleteni, da bi bile organizacije pripravljene za bodoče trde boje. Kajti tudi podjetniki niso držali križem rok, temveč so se učili iz združevanja delavcev po strokah in industrijah; ustvarili so si enakovredne in enakomočne dobro izvedene podjetniške organizacije, ki so vzpodbudile strokovna društva, da so se še bolje oborožila in svojo taktiko pri zboljševanju delovnih in mezdnih razmer predurila. Namesto dosedanje zmedenosti so se mezdni boji vodili po začrtanem pravcu: doseglo se je posamezne, skupinske, deželne in državne kolektivne pogodbe, seveda ne v vseh industrijah in obrtjih, vendar pa vsaj primerno številu in moči obojestranskih stanovskih organizacij.

Izvrševanje koaliicijske pravice je pa od silimal od leta do leta težavnejše. Odgovornost strokovnih organizacij je vsled tega tem večja. Da izpolnijo svojo nalogo, se morajo vsestransko razviti in svoje člane z razredno vzgojo prepojit, da smejo računati na moralno zaslombo in gmotno požrtvovalnost članov takrat, ko napoči boj. Organizirano podjetništvo pozna moč in previdnost strokovnih organizacij, zaradi tega je svojo taktiko tudi predrugačilo in uporablja sedaj svojo koaliicijsko pravico ob ugodnih prilikah, da izpre delavstvo. Podjetniki pa se ne zadovoljujejo zgolj s tem, da preskušajo moč svoje organizacije v boju z delavstvom. Poskušajo tudi že kakih sedem let sem pri vsaki priložnosti državno zakonodajo, državno oblast, mestne oblastine in sodnije opozarjati na »nevarnost« delavskega strokovnega združevanja z namenom, da bi že vendar z zakonodajo oropali delavstvo združevalne (koaliicijske) pravice.

Koaliicijska pravica je za delavstvo najsvetejša in najtehtnejša pravica, s katero si hoče v sedanjí kapitalistični družbi izvojevati in zagurati socialno napredovanje. Brez te pravice drevim v anarhijo, ki si jo pač žele brezobzirni izkoriščevalci, da bi potem v bojih delavstvo lažje potlačili, kar pa postavnim potom ne gre. Stavka angleških rudarjev je dala oblastnikom pač misliti, podjetništvo in njegovo časopisje, državne in mestne gosposke sedaj tekmoje, da bi onemogočile delavstvu koaliicijsko pravico. To naj pouči vsakega delavca o visoki vrednosti najsvetejših pravice do združevanja v boju proti izkoriščanju; vsakega dolžnost je tudi, da se bojuje z vsemi sredstvi ne samo za to, da to pravico ohranimo, temveč, da jo tudi razširimo in uveljavimo brez vsake omejitve.

Delavstvo si je leta 1869 izvojevalo koaliicijsko pravico z velikansko demonstracijo; obljubimo si, da si ne pustimo niti pičice od te vzeti!

Odgovorni urednik Fran Bartl.
Izdaja in zalaga založba »Zarje«.
Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

**Kavarna
Unione v Trstu**
ulica Caserma in Torre Bianca
Velika zbirka političnih in leposlovnih revij in časnikov v vseh jeziki.

Biljardi.

Shajališče tržaških in vnanjih sodrugov.
Postrežba točna. — Napitnina je odpravljena.

Posobna specialiteta like ja

Posobna specialiteta liker

Najnovejše! Najnovejše
Maksim Gorkij
„Mati“.
Cena K 4.—
To pohvalno delo slavnega ruskega pisatelja je izšlo te dni. Dohva se po vseh knjigarnah, kakor tudi v založbi »Zarje« v Ljubljani, ki je knjigo založila in izdala.

Moderna veda in socializem
Napisal Emilio Ferri. Poslovenit M. J.č.
To knjigo toplo priporočamo. Cena 1.20 K.
Dobi se v vseh knjigarnah in v založbi »Zarje«.

Važno za vsakega delavca
Izšlo je že vseh 5 zvezkov dela
Temeljna načela socialne demokracije
(Erfurtski program)
Napisal Karol Kautsky. — Poslovenil Anton Kristan (1-4) in F. P. (zvezek).

Cena vsem zvezkom K 1.70. — Posamezni zvezki imajo naslove: I. Kdo uničuje proizvajanje v malem? Cena 30 vin. II. Proletarijat. Cena vin. III. Kapitalistični razred. Cena 30 vin. IV. Država prihodnosti. Cena 40 vin. V. Razredni boj. Cena 40 vin. Dobi se v vseh knjigarnah kakor tudi v založbi »Zarje«.

Žepni koledar
za delavce sploh in prometne uslužbence
za navadno leto 1913.
Ta žepni koledar je obsežnejši od dosedanjih in je jako primeren za vsakdanjo rabo. Razpošiljati se začne najkasneje 15. novembra. — Vsebinska: Koledar. — Dohodki in stroški. — Kolkovne lestvice. — Inozemske denarne vrednosti v kronski veljavi. — Množična razpredelnica. — Stare in nove mere. — Koliko plačam osebne dohodnine. — Koliko plačam vojne takse. — Poštni in brzojavni tarif. — Dr Viktor Adler. — Demon alkohol. — Dolžina železnice in brzojavnih naprav cele zemlje. — Priporočljive knjige založbe »Zarje«. — Najvažnejše določbe v zavarovalnici proti nezgodam. — Novi mezdni zakon za rudništvo. — Stavke v Avstriji leta 1911. — Dolžine raznih železnice na zemlji. — Tri Aškerceve pesmi: Poslednji akord, Svetnica, Karnevalska balada. — Za »Zarjo«. — Največja mesta na zemlji. — Obrtna sodišča v lužnih avstrijskih deželah. — Obrtna nadzornišča v lužnih avstrijskih deželah. — Pisatelj Ivan Cankar (slika). Pomen nekaterih parlamentarnih besed. — Napoleon Bonaparte (aforizmi ob stoletnici). — Beležke za vsak dan v letu. — Oglasi. — Cena posameznim izvodom 1 K, po pošti 10 vinarjev več. Z naročilom po pošti je najbolje poslati tudi denar, da se ne povečajo (s priporočilom) poštni stroški. Dobilav se bo pri upravi »Zarje« v Ljubljani po zaupnikih.

Naročajte se na Zarjo!

Družinski koledar
s slikami za navadno leto 1913.
ki ga je izdala in založila
Splošna delavska zveza „Vzajemnost“ za Kranjsko v Ljubljani.

Vsebina:
Libertaire: V zadnji uri (uvodna pesem). — Kalendarj. — Beležke. — Splošni kalendarj. — Pošne, brzojavne in telefonske določbe. — Kolkovne lestvice. — Dolžina za kolkovanje listin, spisov, računov, knjig itd. — Dohodniški davci (tabela). — Krone v markah in dolarjih ter obratno (tabela). — Vojška taksa (tabela). — Letni obzor. — Slavko Filipič: Luči! (pesem). — Ivan Cankar; Soplek cvetic. — Milka: Ne sanjajte! (pesem). — C. Fl. Golar: Ljubica iz tovarne. — Petril-Josipov: Sanje (pesem). — Vox-J. Molek, Chicago: Pripovedka. — Evica Rubič: Solnčna dežela (pesem). — Dr. Robert Danenberg: Delavčeva usoda. — R. Korngold-J. Molek, Chicago: Zadnja noč (slika iz ameriških delavskih bojev). — Bojna pesem svobode (zgodovinska črtica). — Ferd. Hanusch: Na potovanju. — Evgen V. Debs: Utrinki. — Ivan Cankar: Od Vrhnike do Borovnice. — P. F.; V naravo! — Jamski tajnik H. And. Perko: Svetovnoznan Postojnska jama. Etbin Kristan: Na planini! (pesem). — (gn. A. Stebi: Črtica o zrakoplovstvu. — Moderna reklama poučen sestavek za čitatelje listov). — D. M.: Spomini. (Odlomki iz predavanja sodr. M. Cobala v ljubljanski »Vzajemnosti« dne 16. oktobra 1912). — Melhior Cobal: Pogled v preteklost rudarske organizacije na Slovenskem. — Jakob Škerbic: Strokovna organizacija pekovskih pomočnikov na Slovenskem. — Frank Petrič, Chicago: Nekaj splošne zgodovine socialističnega gibanja v Ameriki. — Alojzija Štebi: Ali si socialistinja? — Strokovne organizacije in socializem. — Dr. Anton Dermota: O obrtnih sodiščih. — Za časopisje (poučen sestavek). — Oglasi in beležke.

12 koledarskih in več drugih vinjet. Dr. vitez Hochen burger. — Nikolaj Njegus Vavrak. — Grof Karel Stürgkh. — Poslanec Franc Silberer. — Dr. Viktor Adler. — Ljubljanske nune Uršulinke gredo na volišče. — Orožništvo razganja z nasmejenimi radovedne pred ljubljanskim ženskim voliščem. — Sprevod tržaških in ljubljanskih sodrugov na Dunajski cesti (cela stran). — Pozdravni govori pred »Narodnim domom«. — Valentin Pittoni. — Giovanni Oliva. — Ivan Štravs, župan mesta Idrije. — Opozicijski ogrski poslanci gredo skupno pod vodstvom grofa Apponyja v parlament. — Vojštvito straži ogrski parlament. — Ogrski opozicijski poslanec Kovacs. — Diktator Hrvatske, Slavko pl. Cuvic. — Avgust Bebel. — Italijansko taborišče v oazi. — Italijanska straža opazuje gibanje v nasprotjem taboru. — Umorjeni ruski ministriški predsednik Stolipin. — Evgen V. Debs, soc. predpeds. kandidat v Zdrženih državah. — Emil Seidel, soc. podpeds. kand v Zdrženih državah. — Voljstvo na trgu pred parlamentom v Teheranu. — Ljubico iz tovarne (2 sliki). — »Da veš: Ti si naš kandidat«. — Planinske koč. »Prijeteljev prirode« (5 slik). — Slike iz Postojnske jame (8 slik). — Razne vrste zrakoplovov i letal i i strojev (5 slik). — E. Rusjan. — France Zeleznička. — Anton Grablovic. — »Delavsko izobraževalno društvo« v Ljubljani J. 1881. — Rok Drogenik. — Praznovanje 1. majnika v Zagorju J. 1903. — Etbin Kristan (cela stran). — Josip Kopač. — Ignjat Mihevc. — Tamburaški zbor »Vzajemnost« v Mostah. — Melhior Cobal. — Andrej Čanžek. — Skupina slov. vodilnih sodrugov v Chicagu. Slov. soc. klub št. 27 v Clevelandu. — Slov. soc. pevski zbor v Milwaukee. — Delavske hiše v Ljubljani.

»Družinski koledar« obsega nad 13 tiskovnih pol v veliki osmerki (nad 210 strani) in je trdo vezan v krasne izvirne platnice. Koledar je izredno pripraven tudi za pisarne, ker obsega najpopolnejše določbe splošne vrednosti.

Cena: 1 izvod 1.20 K, po pošti 20 vin. več; 50—100 izvodov za organizacije po 1 K; nad 100 izvodov po 95 vin. Naročila brez denarja se ne ozira. Pošilja se tudi po povzetju. V kolportajo (proti poznejšemu obračunu) se pošilja le organizacijam na pismeno naročilo, opremljeno z društvenim pečatom in podpisom predsednika in blagajnika. Od kolportaje preostalih koledarjev se ne vzame nazaj.

Naslov za naročbe:

Zveza „Vzajemnost“ v Ljubljani.

Ameriški sodrugji, za katere je prirejena posebna izdaja, dobe »Družinski koledar« pri »Jugoslovanski socialni tiskovni družbi« v Chicagu. — Cena enemu izvodu 30 centov.

„Zarja“ se prodaja v Ljubljani po 8 vin.

v naslednjih tobarnah.

- Južni kolodvor, na peronu.
- Pirnat, Kolodvorska cesta.
- Zupančič, Kolodvorska cesta
- Blazk, Dunajska cesta
- Šterkovič, Dunajska cesta.
- Fuchs, Marije Terezije cesta
- Tivoli, na žel. prel. pri Nar. domu.
- Šubič, Miklošičeva cesta.
- Šenk, Resljeva cesta
- Kanc, Sv. Petra cesta.
- Treo, „
- Kušar, „
- Podboj, „
- Biziak, Bahoričeva ulica.
- Remžgar, Zelena jama.
- Svetek, Zaloška cesta.
- Šešarč, Seleni nova ulica
- Suhadolc Anton, Zelena jama 50.

- Dolenc, Presernova ulica
- Pichler, Kongresni trg.
- Ušeničnik, dovska ulica.
- Wisiak, Gosposka ulica.
- Kleinstein, Jurčičev trg.
- Stiene, Valvazorjev trg.
- Košir, Hilslerjeva ulica.
- Sušnik, Rimska cesta.
- Klanšek, „
- Elsner, Koptarjeva ulica
- Blaznik, Stari trg.
- Kustrin, Breg.
- Sever, Krakovski nasip.
- Državni kolodvor.
- Križaj in Kotnik, Siska
- Likar, Glince.
- Jezeršek Zaloška cesta